

ERİŞİLEMEYENE
ERİŞMEK
ENGELLİ
KADIN
VE
KIZ
ÇOCUKLARININ
ADALETE
ERİŞİMİ

CONSULATE GENERAL
OF SWEDEN

ESHİD
Eşit Haklar
İçin
İzleme Derneği

ERİŞİLEMEYENE
ERİŞMEK
**ENGELLİ
KADIN
VE
KIZ
ÇOCUKLARININ
ADALETE
ERİŞİMİ**

ESHİD Yayınları
Eşit Haklar İçin İzleme Derneği (ESHİD)

Tel: 0312 468 21 52
www.esithaklar.org
email: esithaklar@gmail.com
info@esithaklar.org

Erişilemeyene Erişmek:
Engelli Kadın ve Kız Çocuklarının Adalete Erişimi

Ankara, 2023

İllüstrasyon: **Dilek İçten**
Kapak ve Sayfa Tasarımı: **Mehmet Ali Çelik**

Basım Yeri:
Buluş Tasarım ve Matbaacılık Hizmetleri
Doç. Dr. Bahriye Üçok Caddesi 9/1 Beşevler - Ankara
Tel: (312) 222 44 06 - 223 55 44

Bu broşür İsveç İstanbul Başkonsolosluğu
finansman desteği ile hazırlanmış olup,
içeriği ile ilgili tüm sorumluluk
Eşit Haklar İçin İzleme Derneği'ne aittir.

İnsan hakları, tüm insanların sahip olduğu hak ve özgürlükler bütünüdür. Evrensel olarak tanınmış normlardan oluşur, insanlığın ortak mücadelesinin ürünüdür ve bütün dünyadan insanların çabasıyla gelişmeye devam etmektedir.

Hukuk önünde eşitlik ve ayrımcılığa karşı korunma evrensel insan hakkı olarak tanınmasına rağmen engelli kadın ve kız çocuklarının toplumsal cinsiyet ve engellilik çerçevesinde tanımlanan özel konumlarına, geliştirilen politikalarda yeterince dikkat edilmemektedir. Bu durum engelli kadınların ve kız çocuklarının karşılaştığı eşitsizliğin ve ayrımcılığın çoklu ve kesişimsel formlarını derinleştirmektedir.

Türkiye’de engelliler, aileleri ve destekçileri hayatın birçok alanında hak ihlalleri ve ayrımcılığa uğramaktadır. Engellilik temelinde ayrımcılık bazı alanlarda sistematik ve yapısal bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin okul kayıtlarında ya da iş başvurularında engelliler sıklıkla ayrımcılığa uğramaktadır. Bilgiye, ulaşım araçlarına, kamusal hizmetlere erişim konusunda ayrımcılık sistematik olarak varlığını korumaktadır.

ENGELLİ KADIN VE KIZ ÇOCUKLARINA YÖNELİK AYRIMCILIK, ŞİDDET VE İSTİSMAR

Toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığın ve şiddetin, engelli kadın ve kız çocukları sözü konusu olduğunda engelliliğe dair ön ve kalıp yargılarla birlikte katlanarak arttığı bilinmektedir. Yapılan çalışmalardan elde edilen veriler, engelli kadın ve kız çocuklarının, engelsiz kadın ve kız çocuklarından 10 kat daha fazla şiddetle karşılaştığını göstermektedir.

Engellilerin karşı karşıya kaldıkları hak ihlallerinde adalete erişimleri konusunda yaşanan sistematik ayrımcılık sadece bireysel sonuçlar üretmemekte; benzer ihlallere uğrayanları haklarını aramaktan da caydırmaktadır. Birleşmiş Milletler (BM) Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme (EHİS)’ye göre, tüm ayrımcılık biçimlerinin yasaklanması, ihlallerin etkili biçimde soruşturulması ve bunlar için etkili mekanizmaların kurulması yükümlülüğünü devletlerin görevi olarak tanımlamıştır.

Engellilerin adalete eşit ve etkin erişimini konu alan Sözleşme’nin 13. maddesi taraf devletlere soruşturma ve diğer hazırlık aşamaları ile tanıklık dahil tüm hukuki işlemlere engellilerin katılımını kolaylaştırma ve usule ve yaşa uygun düzenlemeler

yaparak adalete erişimlerini sağlama yükümlülüğü getirir.

Ayrıca polis ve cezaevi personeli dahil adalet sistemi içinde çalışanlara gerekli eğitimin verilmesini sağlamak da devletin görevidir.

Kadınlar ve kız çocuklarının cinsiyet kimliklerinden kaynaklanan şiddet ve ayrımcılığın ortadan kaldırılmasına yönelik ulusal-uluslararası düzenlemeler olduğu halde çeşitli nedenlerle bu mekanizmalara yeteri kadar erişilememektedir.

Faili tanımlayamama ve karşı koyamama nedenlerinin yanında erişilebilir olmayan adalet sistemi içerisinde engelli kadın ve kız çocuklarının yasal kapasitelerinin ve güvenilirliklerinin sorgulanıyor olması da failleri cesaretlendirir. İleri derecede engelli ve/veya kapalı kurumlarda yaşayan engelli kadınlar genellikle en yüksek risk altındaki gruptur.

Sözleşme’nin 6. maddesinde ise, taraf devletleri engelli kadınlar ve kız çocuklarının gelişimi, ilerlemesi ve güçlenmesini amaçlayan tedbirleri almakla yükümlü kılar. Taraf devletlere, engelli kadın ve kız çocuk-

larını eşit hak sahipleri olarak kabul etme, onları güçlendirecek her türlü tedbiri alma ve hayatlarını etkileyen bütün alanlarda kendi kararlarını alabilmeleri için bireysel destekler de dahil etkili mekanizmalar geliştirme sorumluluğunu yükler.

Örneğin, ulusal mevzuattaki düzenlemelerden 6284 sayılı Kanun, yalnızca şiddetin gerçekleşmesi sonrasında değil öncesinde alınması gereken tedbirleri düzenlemekte ise de bu Kanun kapsamında yapılması öngörülen ihbar, şikayet ve taleplerle ilgili erişilebilirliği kolaylaştıran özel yol ve yöntemler ile mekanizmalar yetersizdir.

Bu nedenlerle, hem yargı mercilerinden ve kamu kuruluşlarından oluşan var olan hak arama mekanizmalarına ulaşımın kolaylaştırılması, hem de yeni ve özel mekanizmaların geliştirilmesi önemlidir.

ENGELLİ KADINLAR VE KIZ ÇOCUKLARINA İLİŞKİN ULUSLARARASI VE ULUSAL MEVZUAT

Türkiye'nin 2008 yılında onaylayarak taraf olduğu BM EHİS, engellilerin hayatın her alanında diğer bireylerle eşit, tam ve etkin katılımını amaçlar ve devletlere bu konuda sorumluluk yükler.

Sıklıkla kullanıldığının aksine 'engelli hakları' sadece engellilerin sahip olduğu ya da onlara özgü olan, yeni veya ayrı bir haklar kategorisi değildir. Engelliler de diğer herkes gibi insan olmaktan kaynaklanan medeni, siyasi, ekonomik, kültürel ve sosyal haklara sahiptir. Sözleşme; engellilerin tüm insan haklarına diğer insanlarla eşit ve tam erişimlerinin sağlanmasını güvence altına almaktadır.

Ayrımcılık yapılmaması, fırsat eşitliği, erişilebilirlik, kadın-erkek eşitliği ve engelli çocukların gelişim kapasitelerine ve kendi kimliklerini koruyabilme haklarına saygı duyulması engellilerin tüm insan haklarına tam ve eşit olarak erişebilmesi için Sözleşme'nin temel ilkeleri arasında yer alır.

EHİS yanında Türkiye'nin taraf olduğu bütün insan hakları sözleşmeleri ayrımcılığı yasaklar. BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi (ÇHS) ile Ekonomik Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'nde (ESKHS) engelli

çocukların haklarının korunmasına ilişkin güvenceler yer alır.

Türkiye'nin 2011 yılında taraf olduğu Çocukların Cinsel Sömürü ve Cinsel İstismara Karşı Korunmasına İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (Lanzarote Sözleşmesi); çocukların maruz kaldığı cinsel sömürü ve istismara karşı koruma, tespit etme, destek sunma ve failerin etkili soruşturulmasına dair hükümler içerir.

Lanzarote Sözleşmesi; çocuklara karşı işlenen bu tür suçların soruşturma işlemlerinin re'sen ve etkili yürütülmesi, çocuğun üstün menfaatine uygun şekilde soruşturma ve kovuşturma usullerinin belirlenmesi, zamanaşımının bu tip suçlarda geniş yorumlanması, çocuğun beyanının alınması ile soruşturma, kovuşturma ve hüküm sonrası aşamalarla ilgili koşullar açıklanmıştır. Ayrıca failere uygulanacak cezai yaptırımla birlikte çocuğun korunması ve desteklenmesine yönelik tedbirlere de yer verilmektedir.

Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW), kadınların, sadece cinsiyetlerinden dolayı maruz kaldıkları ayrımcılığa ek olarak, ırk,

etnik veya dinsel kimlik, engellilik, yaş, sınıf vb. gibi başka zeminlerdeki ayrımcılığın da mağdurları olduğunu kabul eder. Bu tür ayrımcılık biçimlerinin, kadınları erkeklerden farklı düzeylerde ve farklı yollardan etkileyebildiğini belirterek, kadınları hedef alan bu çok yönlü ayrımcılığı ve kadınlar üzerindeki bütüncül etkilerini ortadan kaldırmak için özel önlemler almaları konusunda Taraf Devletlere sorumluluk yükler.

Türkiye EHİS'i ve CEDAW'ı imzalayarak mevzuatını (kanunlar, yönetmelikler, genelgeler vb.) ve uygulamalarını sözleşmelere uygun hale getirmeyi kabul etmiştir. Aynı zamanda sözleşme komitelerine bireysel başvuruyu düzenleyen Ek İhtiyari Protokolleri de onaylamıştır. Buna göre herhangi bir hak ihlaline uğrayan kişi, eğer ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılmasını Türkiye'deki iç hukuk yolları üzerinden sağlayamazsa CEDAW Komitesine ve Engelli Hakları Komitesine başvuru yapma hakkına sahiptir.

Ulusal mevzuatta engelli kişilerin haklarına ilişkin temel düzenlemeler Anayasa ve 5378 Sayılı Engelliler Hakkında Kanun'da yer almaktadır.

ANAYASA

Anayasa'nın 10. maddesine göre: **“Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir”**. Bu maddenin ek fıkrasına göre ise engelliler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz.

Anayasa'nın 36. maddesi ile hak arama hürriyeti herkes için eşit şekilde tanınmaktadır. Maddeye göre meşru araç ve yollardan faydalanmak suretiyle herkes yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir. Mahkemeler de görev ve yetkileri içindeki davalara bakmaktan kaçınmaz.

Anayasa'nın 90. Maddesine göre;

“...usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası anlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası anlaşma hükümleri esas alınır”.

Dolayısıyla EHİS, ÇHS ve CEDAW gibi sözleşmeler Türkiye'nin iç hukukunun da bir parçası haline gelmiştir.

Ayrıca taraf olunan uluslararası sözleşmelerde öngörülen tedbir ve düzenlemelere uygun biçimde; yürürlükte olan, engelliler aleyhinde ayrımcılık teşkil eden ulusal kanunlar, düzenlemeler, zararlı gelenekler ve uygulamaları değiştirmek veya ortadan kaldırmak gereklidir.

Taraf olduğu uluslararası insan hakları sözleşmeleri uyarınca Türkiye engelli bireylerin diğer bireylerle eşit koşullarda tüm temel hak ve özgürlüklerinden tam ve eşit şekilde yararlanmasını sağlamaya yönelik tüm tedbirleri almak, tüm politika ve programlarda engellilerin insan haklarının korunması ve güçlendirilmesini sağlamakla yükümlüdür.

5378 Sayılı Engelliler Hakkında Kanun

5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun, Türkiye’de engellilik tanımını yapan ve engelli haklarının çerçevesini belirleyen temel kanundur. 2005 yılında yürürlüğe giren kanunda engellilerin iş, istihdam, eğitim ve öğretim, rehabilitasyon ve mesleki rehabilitasyon, bakım ve sosyal güvenlik vb. konularındaki hak ve hizmetlere erişimine dair düzenlemeler ile ayrımcılığın önlen-

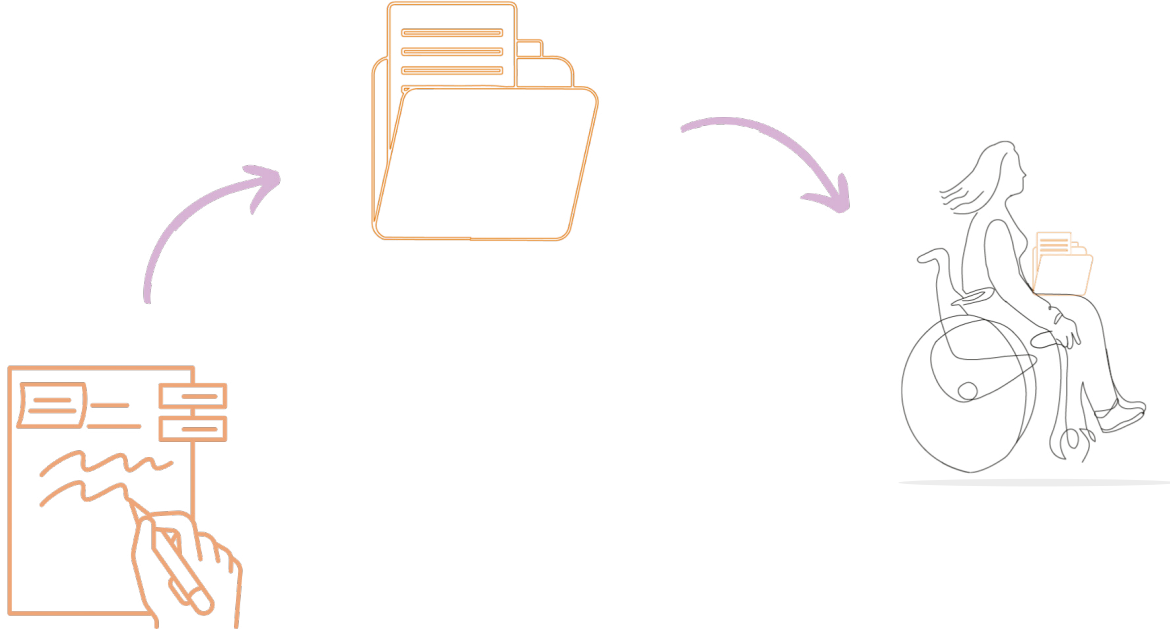
mesine ilişkin hükümler bulunmaktadır.

Kanunda aynı zamanda engellilere yönelik oluşturulacak politikalarda, alınacak kararlarda ve verilecek hizmetlerde engellilerin, ailelerinin ve engellileri temsil eden sivil toplum kuruluşlarının katılımının sağlanması esas alınmıştır.

BM EHİS’ye uygun olarak, kanun ile engellilere karşı doğrudan veya dolaylı her türlü ayrımcılık yasaklanmıştır.

HAK ARAMA MEKANİZMALARI

Gerek kanunlarda gerekse uluslararası sözleşmelerde yer alan hakların fiilen de hayata geçirilmesi gereklidir, aksi halde engellilere yönelik hak ihlalleri ve ayrımcılık sürecektir. Engellilere yönelik ayrımcılığın sona ermesi, engelliler ve engellilik alanında çalışan sivil toplum örgütlerinin kanunlarda yer alan hakları kullanmak için ısrarcı olmaları ile mümkündür. Diğer bir deyişle, ayrımcılıkla etkin mücadele için, ayrımcılık ve diğer hak ihlallerine maruz kalan kişiler ve temsilcilerinin ulusal ve uluslararası mekanizmalar önünde haklarını aramaları önemlidir.

A. Ulusal Başvuru Mekanizmaları

I. Yargısal Mekanizmalar

Cumhuriyet Savcılıklarına Suç Duyurusunda Bulunmak veya Hukuk Mahkemelerinde Dava Açmak

Hak ihlaline uğradığınızda, Türk Ceza Kanunu'nda (TCK) suç olarak tanımlanmış eylemlere ilişkin savcılıklara suç duyurusunda bulunabilir ve hukuk mahkemelerinde dava açabilirsiniz.

Engellilere yönelik eziyet, kötü muamele, istismar, hakaret, ayrımcılık, görevin kötüye kullanımı ve görevi ihmal vb. gibi suçlarının soruşturulması cumhuriyet savcılıklarının yetkisindedir. Engelli kadın ve kız çocukları yaşadıkları hak ihlalleri için doğrudan savcılıklara başvurabilecekleri gibi, polise veya jandarmaya başvurarak da haklarını arayabilirler.

Engellilik hali, bazı suçlarda ağırlaştırıcı neden olarak kabul edilmektedir. Örneğin; TCK'da düzenlenen cinsel saldırı suçunun, beden veya ruh hali bakımından kendini savunamayacak durumda olan kişiye karşı

işlenmesi halinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır.

Sağlık, tedavi ve bakım masrafları, istihdamda ayrımcılık ve sağlık nedeniyle işten çıkarılma/eşit davranma borcuna aykırı işlem yapma, vasiliğin kötüye kullanımı vs. gibi fiillerle hukuk mahkemeleri görevli olup, engellilerin doğrudan dava açma hakları mevcuttur.

Savcılık ve mahkemelere başvuru süreleri ve prosedürleri nedeniyle suç duyurusunda bulunmak veya dava açmak için bir avukattan profesyonel hukuki destek almanızı tavsiye ederiz.

Maddi durumunuz avukat tutmaya uygun değilse yaşadığınız ildeki barodan "Adli Yardım" talebinde bulunabilirsiniz.

6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Kapsamında Düzenlenen Tedbirler

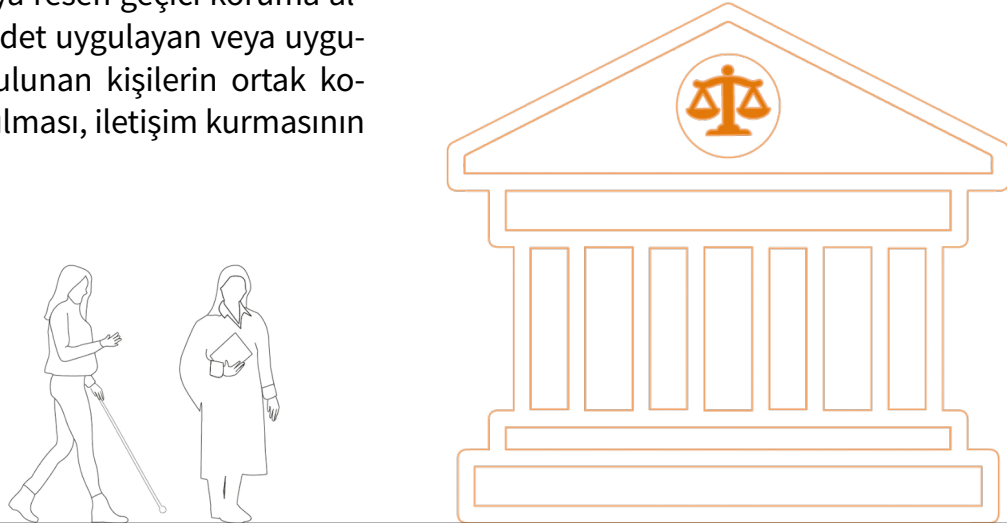
Bu kanunun amacı, şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınları, çocukları, aile bireylerini ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişileri korumak ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla tedbirler almaktır.

Bu kanun kapsamında barınma yeri sağlanması, geçici maddi yardım, psikolojik, mesleki, hukuki ve sosyal bakımdan rehberlik ve danışmanlık hizmeti verilmesi, ilgilinin talebi üzerine veya resen geçici koruma altına alınması, şiddet uygulayan veya uygulama tehlikesi bulunan kişilerin ortak konuttan uzaklaştırılması, iletişim kurmasının

yasaklanması gibi çeşitli tedbirlerin bir veya birkaçına başvurulması mümkündür.

6284 Sayılı Kanunda düzenlenen tedbir kararları; polis, jandarma gibi kolluk birimlerinden, aile hâkiminden ya da mülkî amirlerden talep edilebilir.

Koruyucu ve önleyici tedbirlerle ilgili olarak şiddete uğrayan ve şiddete uğrama tehlikesi bulunan kişilerin yanı sıra üçüncü kişilerin de ihbar ve şikayet hakkı mevcuttur.

Anayasa Mahkemesi'ne (AYM) Bireysel Başvuru

Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuru yapabilmeniz için ihlal edildiğini düşündüğünüz hak veya özgürlük, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde (AİHS) ya da ek protokollerinin birinde güvence altına alınmış olmalıdır.

AYM'ye dernekler ve vakıflar da tüzel kişiliklerine yönelik hak ihlalleri için başvuru yapabilirler.

AYM'ye başvurabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmesi şarttır. Olağan kanun yollarının tüketilmesi; bireysel başvuruya konu edilen işlem, eylem veya ihlal için kanunda öngörülmüş idari ve yargısal başvuru yolunun tamamlanmasıdır. Yani hakları ihlal edilen kişiler yargısal yolların tamamını tükettikten sonra AYM'ye bireysel başvuru yapabilirler. AYM, bir konuda birden fazla yargısal yol mevcut ise konu hakkındaki en etkili yargı yolunun tüketilmesini istemektedir.

AYM'ye bireysel başvuru süresi, son olağan kanun yolunun tüketilmesinden itibaren

30 gündür. 30 gün içinde bireysel başvuru formu ve ekli belgeleri AYM'ye göndermeniz gerekmektedir. Zorunlu bir sebep veya ağır hastalık gibi nedenlerle 30 gün içinde başvuru yapamazsanız, mazeretinizi belgelemek şartı ile mazeretin ortadan kalktığı tarihten itibaren 15 gün içinde başvuru yapabilirsiniz.

Bireysel başvurunuzu bir avukat aracılığı ile yapmak zorunda değilsiniz. Ancak başvurunuz için bir avukattan profesyonel destek almanız yararlı olacaktır.

AYM İletişim Bilgileri

Web : <http://www.anayasa.gov.tr>
 Tel : +90 312 463 73 00
 E-posta : bilgi@anayasa.gov.tr
 Adres : Ahlatlıbel Mahallesi İncek Şehit Savcı Mehmet Selim Kiraz Bulvarı No: 4
 PK: 06805 Çankaya / ANKARA

II. Yarı-Yargısal Mekanizmalar

Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK)

TİHEK, 6701 sayılı kanunla “insan onurunu temel alarak insan haklarının korunması ve geliştirilmesi, kişilerin eşit muamele görme hakkının güvence altına alınması, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada ayrımcılığın önlenmesi ile bu ilkeler doğrultusunda faaliyet göster-

mek, işkence ve kötü muameleyle etkin mücadele etmek ve bu konuda ulusal önleme mekanizması görevini yerine getirmek üzere” kurulmuştur.

TİHEK'e, 6701 sayılı kanunda yasaklanan cinsiyet, ırk, renk, dil, din, inanç, mezhep, felsefi ve siyasi görüş, etnik köken, servet, doğum, medeni hâl, sağlık durumu, engellilik ve yaş temellerine dayalı ayrımcılık yasağı ihlalleriyle ilgili olarak başvuru yapılabilir.

Başvuru koşulları;

- Başvuruyu kurumun internet sitesinde yayımlanan gerçek ve tüzel kişiler için hazırlanan başvuru formları ile veya formdaki zorunlu bilgileri içermek kaydıyla dilekçe ile ya da e-devlet üzerinden veya illerde valilikler, ilçelerde kaymakamlıklar aracılığıyla da başvuru yapılabilir.
 - Faks veya elektronik posta yoluyla yapılan başvurulara ait dilekçe asılları, on beş (15) gün içinde kuruma gönderilmedikçe başvuru geçerli sayılmaz. Kayıtlı elektronik posta yoluyla yapılan başvurularda bu şart aranmaz.
 - Başvuru Türkçe yapılır. Ancak, başvurunun kendisini daha iyi ifade edebildiği başka bir dildeki başvurusu, kurumca haklı ve makul olduğunun tespiti halinde kabul edilebilir.
 - Başvuru için vatandaşlık şartı aranmaz, yani Türkiye’de bulunan yabancı uyruklu kişiler de başvuru yapma hakkına sahiptir.
 - Aynı konuda yargı organlarında dava açmış iseniz TİHEK’e başvuru yapamazsınız.
 - TİHEK’e başvuru yapılması dava açmaya ilişkin süreleri durdurur. Süreye ilişkin haklarınız saklı kalır.
 - Başvuru için herhangi bir ücret ödemeniz gerekmemektedir.
 - TİHEK kararları idari nitelikte olduğu için bu kararlara karşı tebliğ tarihinden itibaren 60 gün içerisinde Ankara İdare Mahkemesi’ne başvurabilirsiniz.

TİHEK İletişim Bilgileri

Tel : +90 312 422 78 00
Faks : +90 312 422 78 99
Web : <http://tihek.gov.tr>
E-posta: baskanlik@tihek.gov.tr
Adres : Yüksel Cad. No: 23 06650 Kızılay-ANKARA

TİHEK İletişim Bilgileri

Tel :+90 312 422 78 00

Faks :+90 312 422 78 99

Web : <http://tihek.gov.tr>

E-posta: baskanlik@tihek.gov.tr

Adres :Yüksel Cad. No: 23 06650 Kızılay-ANKARA

Kamu Denetçiliği Kurumu (KDK) Ombudsmanlık

KDK, idarenin her türlü eylem ve işlemleri ile tutum ve davranışlarını; insan haklarına dayalı adalet anlayışı içinde, hukuka ve hakkaniyete uygunluk yönlerinden incelemek, araştırmak ve önerilerde bulunmakla yetkilidir. KDK'nın verdiği kararlar tavsiye niteliğindedir.

Başvuru koşulları;

- Ombudsmanlığa menfaatinin ihlal edildiğini düşünen kişi ve kurumlar; idare tarafından verilecek cevabın tebliği tarihinden veya idare tarafından otuz gün içinde cevap verilmediği takdirde bu sürenin bittiği tarihten itibaren altı ay içinde Kuruma şikâyet başvurusunda bulunulabilir.
- Kamu Denetçiliği Kurumu'na web sitesindeki e-başvuru üzerinden, e-devlet üzerinden, e-posta yoluyla ya da şahsen

dilekçe ile başvuruda bulunabilirsiniz. Bulduğunuz ilin valiliği ya da ilçenin kaymakamlığı aracılığıyla da başvurunuzu gerçekleştirebilirsiniz.

- Ombudsmanlığa kişinin kendisi ya da kanuni temsilcisi başvurmalıdır. Başkası adına başvuru ancak kanuni temsilci aracılığıyla, temsile veya vekâlete dair geçerli belge sunularak yapılabilir.
- Faks ve e-posta yoluyla yapılan başvurulara ait dilekçe asılları, 15 gün içinde kuruma gönderilmedikçe başvuru geçerli sayılmaz.
- Çocuk haklarına ilişkin başvurularda, “menfaat ihlali” şartı aranmaz.
- 18 yaşından küçükler, www.kdkcocuk.gov.tr adresinden yaşadıkları hak ihlallerini bildirebilirler.
- Ombudsmanlığa başvuru, başvuru konusunda dava açılmadan önce yapılmalıdır. Ombudsmanlığa başvurmak kişinin dava açma hakkının kaybolmasına yol açmaz.

- Kurum, inceleme ve araştırmasını şikâyet tarihinden itibaren en geç altı ay içinde sonuçlandırır. Bu süre içinde inceleme ve araştırmanın sonuçlandırılmaması hâlinde şikâyetçiye sonuçlandırılmama gerekçesi ve dava açma süresinin işlemeye başladığı hususu bildirilerek inceleme ve araştırmaya devam edilir
- Başvurucunun talebi var ise şikâyet başvurusu gizli tutulur.
- Ombudsmanlığa başvuru için herhangi bir ücret ödemeniz gerekmez.

KDK İletişim Bilgileri

Tel : +90 312 465 22 00
Faks : +90 312 465 22 65
Web adresi : <https://www.ombudsman.gov.tr>
E-posta : iletisim@ombudsman.gov.tr
Adres (Merkez) : Kavaklıdere Mah. Nevzat Tandoğan
Cad. No:4 Çankaya ANKARA

İstanbul Bürosu

Tel : +90 212 346 33 84-85
Faks : +90 212 346 33 86
Adres : Halaskargazi Mahallesi Matbaacı
Osmanbey Sokak No: 46/B Şişli
İSTANBUL

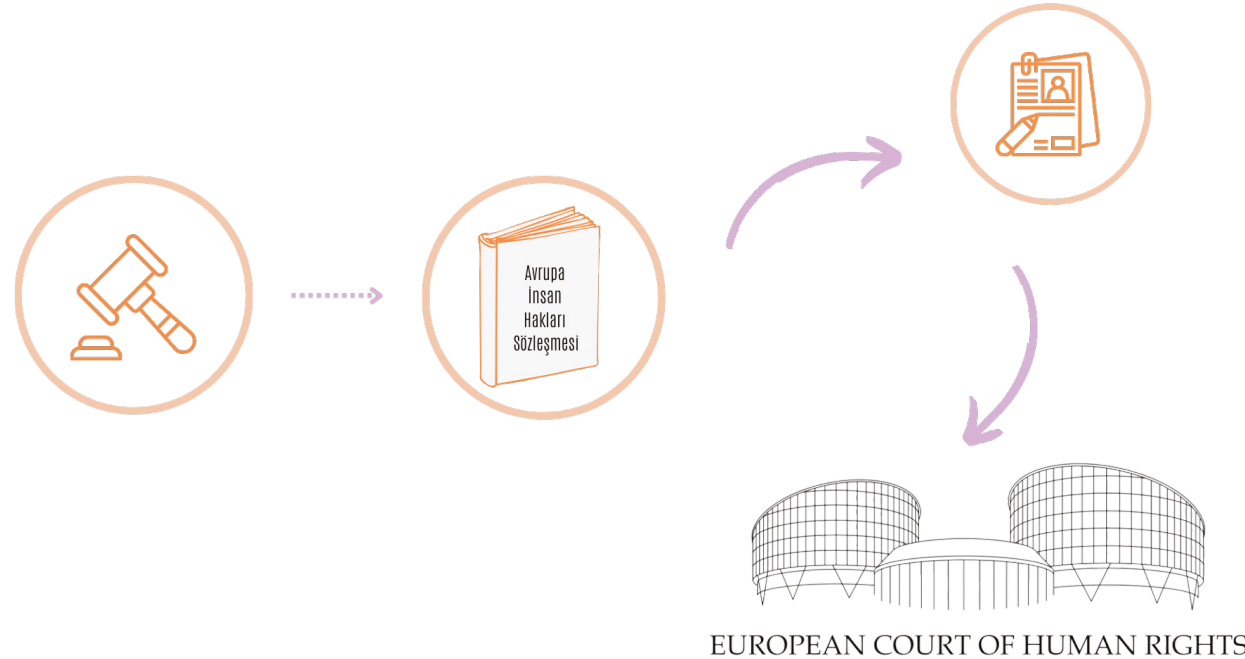
B. Uluslararası Başvuru Mekanizmaları

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM) Bireysel Başvuru

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni imzalayan ülkelerden biri tarafından Sözleşmede ve Ek Protokollerde belirlenen haklarının ihlal edildiğini düşünen herkes, mahkemeye başvurma hakkına sahiptir. Hak ihlalinin yapan, devlet ve kamu kurumu ya da kamu

görevlisi olmalıdır. Kişiler ve ticari işletmeler aleyhine AİHM'e başvuru yapılamaz.

Başvurucunun, hak ihlalinde bulunduğunu iddia ettiği devletin vatandaşı olması gerekli değildir. Taraf Devlet, sınırları içerisinde bulunan her insanın sözleşmeden doğan hak ve özgürlüklerini sağlamakla yükümlüdür. Başvurunuzu iç hukuk yollarının tüketilmesinden itibaren dört ay içinde yapmalısınız. Başvuru süresinin hesaplanmasında, başvuru formunun postaya verildiği tarih esas alınır. Etkili bir iç hukuk

yolunun bulunmaması, mağduriyetin kaynaklardaki düzenlemelerden kaynaklanması ve ihlalin sürekli olması durumunda dört ay kuralı uygulanmaz.

Başvuran, hak ihlali ile ilgili iç hukuk yollarını tüketmiş olmalıdır. (AYM'ye bireysel başvuru, AİHM başvurusu yapmak için tüketilmesi gereken iç hukuk yollarından birisidir.)

Ancak AİHM'e başvuru yapmak için iç hukuk yollarının tüketilmiş olması şartının istisnaları vardır:

- İlgili iç hukuk yollarının etkisiz olması,
- Engelleyici bir yasanın bulunması,
- Yerleşmiş bir yargı içtihadının bulunması,
- Sözleşmeye aykırı yerleşmiş bir idari uygulamanın bulunması,
- Davanın çok uzun süre sürüncemede kalması,
- Kamu görevlilerinin engellemesi nedeniyle iç hukuk yollarının kullanılamaması.

İç hukuk mekanizmaları tarafından verilen kararın kesinleşmesinden itibaren 4 ay içinde AİHM'e başvurmanız gerekmektedir. AİHM'e bireysel başvuru yalnızca posta yoluyla yapılabilir.

AİHM'e bireysel başvuru yapmak için bir avukatınızın olması gerekmez, ancak başvuru için bir avukattan profesyonel destek almanız yararlı olacaktır. AİHM'e bireysel başvuru için herhangi bir başvuru ücreti ya da harç ödemesi yapmanız gerekmez.

Başvuru Adresi:

Cour européenne des droits de l'homme Conseil de l'Europe
67075 Strasbourg Cedex France

BM Engelli Hakları Komitesi'ne (EHK) Bireysel Başvuru

Sözleşmede güvence altına alınan haklardan en az birinin ihlaliyle ilgili olarak Komite'ye bireysel başvuru yapabilirsiniz. BM Engelli Hakları Komitesi'ne bireysel ya da toplu olarak başvuru yapmak mümkündür.

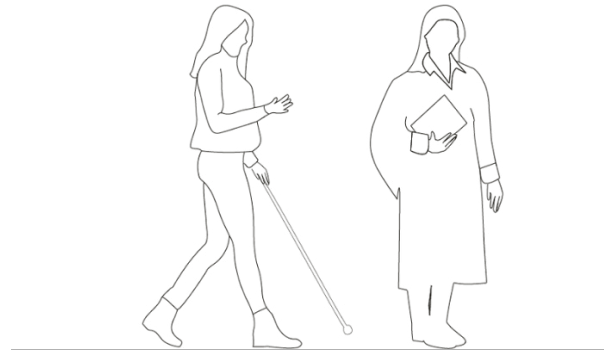
Başvuru konusu ihlalin/ihlallerin Sözleşmenin Ek İhtiyari Protokolü'nün ilgili devlet tarafından yürürlüğe girmesinden sonra (Türkiye için 10 Şubat 2015 tarihinden sonra) gerçekleşmiş olması gerekir.

- Başvuru doğrudan sizin tarafınızdan ya da tayin edeceğiniz bir temsilci tarafından yapılabilir.
- Başvurunun yapılması için bir zaman sınırlaması olmamasına rağmen başvurunun iç hukuk yollarının tüketilmesinden hemen sonra yapılması tavsiye edilmektedir.
- İç hukuk yolları etkili bir çözüm sağlamıyorsa veya makul olmayan bir şekilde uzatılıyorsa, iç hukuk yolları tüketilmeden de Komite'ye başvurulabilir.

- Komiteye başvuru yapabilmek için aynı konuda başka bir uluslararası mekanizmaya (örneğin AİHM'ne) başvuru yapmamış olmalısınız.
- Başvurunun resmi dillerden (İngilizce, Fransızca, İspanyolca, Rusça) birinde yapılması gerekmektedir.

Engelli Hakları Komitesi'ne başvuru konusunda daha ayrıntılı bilgi için derneğimizin web sitesini ziyaret edebilirsiniz.

<http://www.esithaklar.org/bm-bireysel-basvurukilavuzu/>

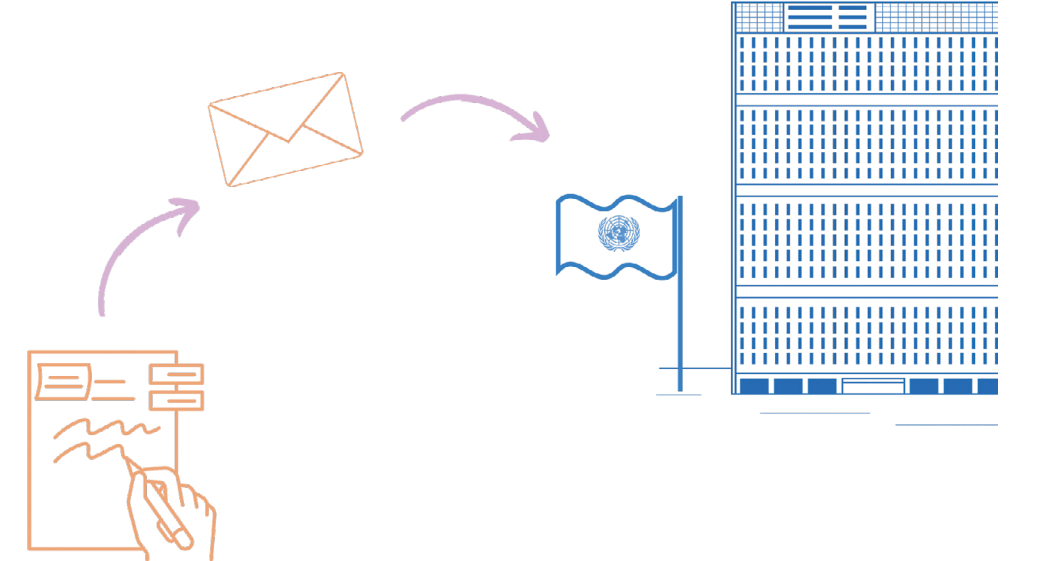

BM Kadınlara Yönelik Her Türü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi'ne (CEDAW) Bireysel Başvuru

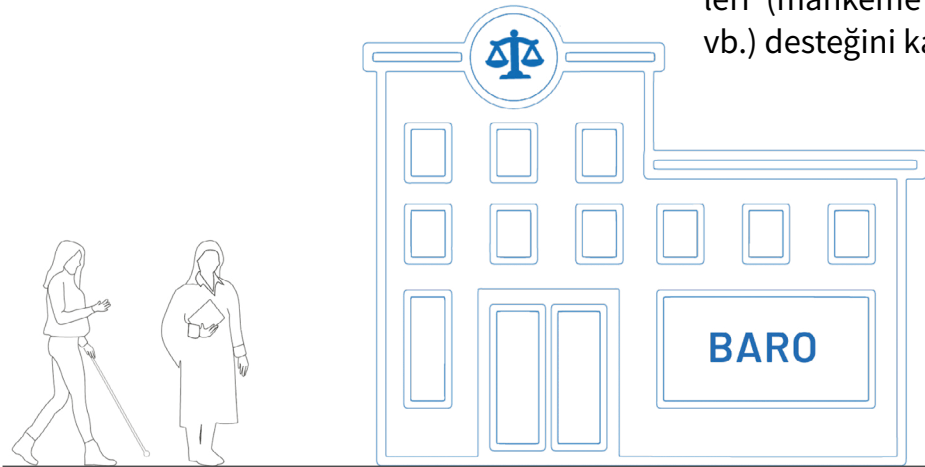
CEDAW Sözleşmesi'ne ek olarak 1999 yılında CEDAW İhtiyari Protokolü kabul edildi ve imzaya açıldı. Türkiye bu İhtiyari Protokol'ü 2000 yılında imzaladı ve 2002'de TBMM'nin onayı ile yürürlüğe girdi.

İhtiyari Protokol, bireyler ya da bireylerden oluşan gruplara cinsiyet ayrımcılığı ve hak ihlallerine maruz kaldıkları belirli durumlarda CEDAW Komitesi'ne şikayet hakkı tanır.

Komite, mevcut iç hukuk yollarının tüketilmesi koşuluyla, hak ihlali iddiasını değerlendirir ve sonuç görüşlerini ilgili taraflara bildirir. Protokol hükümleri gereğince taraf devlet de Komite'nin görüşleri ve tavsiyeleri doğrultusunda hak ihlalinin gidermek amacı ile aldığı önlemleri Komite'ye sunar. Hak ihlalinin ciddi ve sistematik olduğu durumlarda İhtiyari Protokol, Komite'ye Taraf Devletin rızasını alarak, inceleme yapma yetkisi vermektedir.

HAK ARAMA BAŞVURULARINIZ İÇİN HUKUKİ DESTEK HİZMETLERİ

Adli Yardım Destekleri

Yargılama masrafları (avukatlık ücretleri, yargılama harçları, hukuk davalarındaki bilirkişi ücretleri vb.) adalete erişimin önünde bir engel teşkil etmektedir. Kişilerin hak arama özgürlüğüne erişimini güçlendirmek amacıyla mevzuatta iki yolla adli yardım desteği düzenlenmesi yapılmıştır. Adli yardım desteği barolara yapılacak başvuru veya mahkeme kararı ile alınabilir.

1. Barolardan Adli Yardım Talebi

Maddi durumunuz avukat tutmaya uygun değilse yaşadığınız ildeki barodan adli yardım talebinde bulunabilirsiniz. Barolar tarafından verilen adli yardım desteği avukatlık hizmeti ile sınırlıdır. Yargılama giderleri (mahkeme harçları, bilirkişi ücretleri vb.) desteğini kapsamamaktadır.

Barolardan adli yardım alabilmek için gerekli belgeler şunlardır;

- Muhtardan alınacak gelir durumu belgesi,
- Muhtardan alınacak ikametgâh belgesi,
- Nüfus cüzdanı fotokopisi,
- Dava için gerekli belgelerin fotokopisi.

2. Mahkeme Kararı İle Adli Yardım

Mahkeme kararıyla adli yardım; Barolar tarafından sağlanan adli yardım desteğinden farklıdır ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na (HMK) dayanır. Kanunun 334. maddesi ile 340. maddesi arasında adli yardım ile ilgili hususlar düzenlenmektedir.

Kimler Adli Yardımdan Faydalanabilir?

Gereken yargılama veya takip giderlerini kısmen veya tamamen ödeme gücünden yoksun olan kimseler, kamuya yararlı dernek ve vakıflar, iddia ve savunmalarında haklı göründükleri ve mali açıdan zor duruma düşmeden gerekli giderleri kısmen veya tamamen ödeyemeyecek durumda oldukları takdirde adli yardımdan yararlanabilirler. Yabancı uyruklu kişiler ise karşı-

lıklılık şartına bağlı olarak adli yardımdan yararlanabilirler.

Adli Yardım Neleri Kapsamaktadır?

- Dava süresince yapılacak tüm yargılama ve takip giderlerinden geçici olarak muafiyeti,
- Yargılama ve takip giderleri için teminat göstermekten muafiyeti,
- Dava ve icra takibi sırasında yapılması gereken tüm giderlerin Devlet tarafından avans olarak ödenmesini,
- Davanın avukat ile takibi gerekiyorsa, ücreti sonradan ödenmek üzere bir avukat teminini sağlamaktadır.

Ancak mahkeme, talepte bulunanın, yukarıdaki bentlerde düzenlenen hususlardan bir kısmından yararlanmasına da karar verebilir. Adli yardım, hükmün kesinleşmesine kadar devam eder. Adli yardım talebinde bulunmak için daha ayrıntılı bilgiye aşağıdaki linkten ulaşabilirsiniz:

<https://magdurbilgi.adalet.gov.tr/282/Adli-Yardim>

Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK) Gereği Kullanabileceğiniz Haklar

5271 sayılı CMK gereğince, ceza yargılamaları sürecinde engelli kişilerin de yararlanabileceği düzenlemeler mevcuttur. Kanun'un 150. maddesi uyarınca;

- Şüpheli veya sanık, müdafî (avukat) seçebilecek durumu olmadığını beyan ederse, istemi halinde bir müdafî görevlendirilir.
- Müdafîsi (avukatı) bulunmayan şüpheli veya sanık, çocuk, kendisini savunamayacak derecede malul veya sağır ve dilsiz ise, istemi aranmaksızın bir müdafî görevlendirilir.

- Alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlardan dolayı yapılan soruşturma ve kovuşturmada istem aranmaksızın bir müdafî görevlendirilir.

Tercüman Bulundurulması Zorunlu Haller

Sanık veya mağdur, meramını anlatabilecek ölçüde Türkçe bilmiyorsa; Kanun'un 202. maddesi gereğince, mahkeme tarafından atanacak tercüman aracılığıyla duruşmadaki iddia ve savunmaya ilişkin esaslı noktalar tercüme edilir.

Engelli olan sanığa veya mağdura, duruşmadaki iddia ve savunmaya ilişkin esaslı noktalar, anlayabilecekleri biçimde anlatılır.

Yukarıdaki fıkra hükümleri, soruşturma evresinde dinlenen şüpheli, mağdur veya tanıklar için de uygulanır. Bu evrede tercüman, hâkim veya Cumhuriyet savcısı tarafından atanır.

Eşit Haklar İçin İzleme Derneği (ESHİD) Olarak Size Destek Olabiliriz

Hak ihlaline veya ayrımcılığa uğradığınızı düşünüyorsanız derneğimize şahsen, e-posta, veya telefon yoluyla başvuruda bulunabilirsiniz. Dernek olarak size temel düzeyde hukuksal yönlendirme desteği sunabiliriz. Ayrıca Ombudsmanlık, TİHEK ve BM Engelli Hakları ve CEDAW Komiteleri'ne yapacağınız başvurularınız için destek olabiliriz.

Yasal Destek Hattımız

ESHİD, yasal destek hattı faaliyeti de yürütmektedir. Hukuksal desteğin yanı sıra, dava izleme, stratejik davalama, ulusal ve uluslararası mekanizmalara başvuru gerçekleştirilmektedir.

Doğrudan yasal destek hattına ulaşmak için: **+90 545 540 20 00** numaralı hattı hafta içi 09:00-18:00 saatleri arasında arayabilir, Whatsapp, SMS ya da e-posta yoluyla da ulaşabilirsiniz.

Yasal Destek Hattı E-posta: **esithaklar@gmail.com**

Genel Merkez:

Telefon: +90 312 468 21 52 +90 501 212 72 77

Web adresi: www.esihaklar.org

E-posta: info@esihaklar.org

İzmir Temsilcilik:

Telefon: +90 0545 540 20 00

E-posta: izmirtemsilcilik@esihaklar.org

